

влвлено основні жанрові характеристики лірики І.Франка, названо (включаючи модифікації) основні її жанри, заявлено переважно слушні міркування з приводу генези жанрової системи, розвитку окремих жанрів упродовж тривалої еволюції І.Франка як поета, втілення в тому чи тому жанрі чи їх групі певного кола ідейних устремлінь та мистецьких інтенцій.

Огляд лірики І.Франка, проведений у жанровому аспекті, дає можливість авторові запропонувати чимало цікавих, оригінальних інтерпретацій того чи того твору. У цілому поезія І.Франка постає з цієї роботи як лірика високого культурологічного й культурософського рівня, націєтворчого пафосу, інтелектуальної напруги. Навряд чи можна заперечити міркування дослідника про значний рівень теоретичного й історико-літературного розуміння самим І.Франком сенсу свого внеску в розбудову поетичних жанрів. “Він, — зазначає Ю.Клим’юк, — може, найбільше серед тодішніх літераторів усвідомлював, що є причетним до творення

літератури, жанровий склад якої потребує поповнення, тому посилено працював над цим. Це стосувалося не лише лірики, а й епіки та драматургії. І скрізь Франко зумів сказати жанрово повноцінне слово” (361). Переконаливо аргументована думка, що становлення й розбудова І.Франком системи жанрів лірики несла в собі відповідь на “історичні запити українського культурного поступу” (262), на живі проблеми національного й суспільного розвитку.

Монографія Ю.Клим’юка, природно, не вичерпує всіх питань жанрової системи Франкової лірики, не містить огляду всіх творів, що до цієї сфери творчості належать, проте вносить свіжий подих бунтівного настрою, поєднаного з експериментами, в історико-літературну жанрову систематику, а в царині огляду конкретних творів Франкової лірики пропонує нові кроки на шляху повнішого осягнення, оригінального, крізь призму жанру, прочитання.

Микола Бондар

УКРАЇНЬКА ЛІТЕРАТУРА ХІХ–ХХ СТОЛІТЬ З ПОГЛЯДУ СЬОГОДЕННЯ

Прісовський Є.М. Дороговказ на віки. Літературно-критичні статті. — Одеса: Друкарський дім, 2006. — 182 с.

Збірка Євгена Прісовського “Дороговказ на віки. Літературно-критичні статті” містить 24 ґрунтовні дослідження, які можна умовно поділити на два тісно пов’язані напрямки: “національно-патріотичні й загальнолюдські начала у творчості письменників української літератури ХІХ — ХХ ст.” і “продовження кращих традицій української класичної літератури, театрального мистецтва в сучасному літературному процесі України”. Перший напрямок представлений статтями про творчість М.Костомарова, Б.Лепкого, П.Карманського, В.Стефаніка, О.Ольжича.

Є.Прісовський переконаний, що художня література відображає реальне життя людини, внутрішню свободу особистості, духовно розкріпаченої. Оскільки багато фактів історії літератури приховувались або замовчувались, свобода художнього й людського мислення, почування й діяння сприймалася як протест.

Є.Прісовський об’єктивно оцінює українських письменників, підкреслюючи патріотичне та загальнолюдське звучання їхніх творів. Полеміка, що виникала, скажімо, між Т.Шевченком і П.Кулішем, І.Франком і І.Нечуєм-Левицьким, П.Грабовським і

Б.Грінченком, повинна трактуватися не як запекла боротьба ворогів, а як змагання думок.

По-новому осмислюється сьогодні і проблема декадансу, переоцінюється творчість “Молодої Музи”. По-перше, зауважує автор, у декадансі закладені позитивні начала: поглиблена увага до індивідуального світу людини, філігранна робота над словом. По-друге, читаючи Б.Лепкого, П.Карманського, В.Пачовського, бачимо, що жили вони інтересами свого народу, однак їхня неповторність поєднувалась із соціальною заангажованістю.

Українська література явила високі зразки новаторства і в галузі романістики (Панас Мирний, П.Куліш), і в повістярстві та новелістиці (І.Нечуй-Левицький, І.Франко, В.Стефанік, В.Винниченко, М.Коцюбинський), і в поезії (Т.Шевченко, М.Старицький, І.Франко, Леся Українка, О.Олесь, “молодомузівці”), і в драматургії (М.Старицький, М.Кропивницький, І.Карпенко-Карий, Леся Українка), і в публіцистиці та літературній критиці (М.Костомаров, М.Драгоманов, І.Франко, Леся Українка). Адже твори цих авторів були новим

словом у світовій літературі не тільки на рівні змісту, проблематики, а й на рівні поетики, увібравши в себе традиційне, ще фольклорне начало, та найсучасніші формальнопоетичні пошуки XIX — початку XX ст. Література переслідуваного народу, якому навіть заборонялося називатися своїм іменем (замість “українці” офіційно говорилося “малороси”), виходила на простори світової культури, засвідчуючи великі творчі можливості, ставала в коло європейських літератур.

Проблема українського Відродження має свою чітку методологічну основу, історичну періодизацію. Є.Прісовський аналізує дошевченківські досягнення літератури, значення як давньої літератури, так і творчості поетів-романтиків 20–40-х років XIX ст., Г.Квітки-Основ'яненка для формування творчості Кобзаря, процес Відродження, що відбувався у три етапи: збирання історичних пам'яток, ширше використання рідної мови в літературі, культурі й, нарешті, найсуттєвіший етап, коли відбувається зростання національної організації й висуваються національно орієнтовані вимоги, за якими йде потяг до самоуправління. Автор доходить слушного висновку про те, що Відродження — це не власне літературне, а широке загальнокультурне, історико-державне поняття.

Є.Прісовський висвітлює у книжці процес розвитку української літератури, її Відродження, охарактеризував творчі індивідуальності, що підносять наше письменство до рівня світової культури. Слушно узагальнив: класика на віки залишила нам дороговказ, перш за все етичний, даючи високі взірці чесності, сумлінності, правдивості; естетичний, формує художні смаки на зразках неперевершеної художньої майстерності; громадський, виховуючи людину-патріота.

Продовження найкращих надбань класичної української літератури у творчості письменників другої половини XX ст., наших сучасників, розкрито у статтях Є.Прісовського про традиції Лесі Українки та Івана Франка в українській поезії 60–80-х років.

Леся Українка розв'язувала значущі філософські, морально-етичні й естетичні проблеми, підносячи їх до рівня найважливіших питань громадсько-політичного життя. Таке спрямування Лесиної поезії ріднить її з сучасністю, з лірикою й віршованим епосом

60–80-х років, зокрема із творами П.Тичини, А.Малишка, Р.Лубківського, Б.Олійника, І.Муратова.

Велика любов до рідного краю — мотив, яскраво відчутний у поезії М.Рильського, Д.Павличка, М.Бажана, В.Коротича, М.Нагнибіди, В.Сосюри й Н.Тихого, П.Воронька й А.Кацнельсона, Л.Костенко і С.Йовенко, В.Гетьмана й Б.Нечерди, В.Коломійця й В.Мороза, В.Симоненка, В.Стуса й В.Забаштанського.

“Традиції Івана Франка в українській поезії 60–80-х років XX століття” — стаття, в якій автор підкреслює прагнення митців створити образ, що став би символом доби, поєднував би, як це було притаманне Франковій поезії, суто земне, реальне й символічне, героїчне (“Треті півні” І.Муратова, “Дзвонять зорі кришталеві” Р.Лубківського, “Заклинання вогню” Б.Олійника, “Мандрівки серця” Л.Костенко, “Моя вузькоколія” В.Забаштанського, “Лебеді материнства” В.Симоненка).

Окреме дослідження присвячене творчості Л.Костенко (“Проблема історичної пам'яті у творчості Ліни Костенко”).

У підсумковій статті — “Що зберегла пісня” — розглядаються загальні тенденції розвитку сучасної української поезії в її багатогранності. Безумовно, традиції П.Тичини, М.Рильського, М.Бажана, В.Сосюри, А.Малишка, Л.Первомайського, І.Муратова, В.Мисика, П.Дорошка, Б.Тена, С.Голованівського запліднювали літературу (поезію) останніх десятиліть XX ст., наголошує автор. Життєва і творча біографія наших батьків у літературі доводить, що існує нерозривний зв'язок між щоденною поведінкою митця і його творчістю, між етичними й естетичними принципами.

Сприйняття поезії — то звернення до глибин і висот людського духу, котрих ти сам повинен сягати, якщо ведеш про них мову. Завдання нелегке. Отож, треба пам'ятати: не тільки “Poëta semper tiro.” Дослідник поезії, та й узагалі літератури, — теж завжди учень.

Свіжість, оригінальність і широта думки — ключ до глибшого розуміння тематичного, жанрового й художнього багатства української літератури XIX ст., загальних тенденцій її розвитку у XX ст. Національно-патріотичні мотиви творчості українських письменників варто розглядати як “Дороговказ на віки” наступним поколінням.

м. Одеса

Віолетта Лавренюк